

torice kolesec desetice, deset desetoric teh kolesec — stotice. Temu sledé vaje v razložitvi števil v desetice in jednice. Isto se pokaže tudi na merah. Pri vaji v štetji od 1—100 in nazaj razlaga vse drugo, kar se soštevanja tiče, tako, kakor v prvi računici, samo da ravná z deseticami kolesec, kakor v prvem razredu s posameznimi kolesci. — Potem preide k množitvi, kakor v prvem razredu, ponavlja soštevanje, odštevanje in množitve. Šele h koncu druge računice poprime se resno meritve in delitve. Prvo izpeljava iz množitve. Pri meritvi pravi n. pr.: Razdeli 2 kolesci na 2 dela. — 2 kolesci sta 1 kolesce in 1 kolesce ali v dveh kolescih je 1 kolesce in 1 kolesce — ali pa: razdeli 3 kolesca na 2 dela. — 3 kolesca sta 2 kolesci in 1 kolesce ali pa v 3 kolescih sta 2 kolesci in 1 kolesce. To nadaljuje v vrstah. — Pri delitvi pa pravi: 2 kolesci sta 1 kolesce in 1 kolesce ali 2 kolesci sestojite iz dveh delov, iz 1 kolesca in 1 kolesca ali pa 3 kolesca sestojé iz 3 delov ali pa tretji del ali tretjina od 3 kolesec je 1 kolesce. — Nazadnje ima v svoji drugi računici še drobce. Poočituje jih kakor navadno z jabolki, hruškami. Nariše jim na tablo kroge, katere deli na 2, 3, 4, 5, 6 delov. Računi

pa z drobci tako, kakor bi ne bili drobci ter ima imenovalce samo kot ime za števec. Zato opušta pri računanji spodnjo številko pri drobci.

V teh skromnih potezah sem vsaj površno razložil metodo, koju priporoča g. prof. Lavtar.

S tem završujem svojo razpravo želeč, da bi ta metoda donášala našim učencem po šolah obilo veselja do tega tako važnega predmeta. Knjige pa, katere nam podaja g. prof. Lavtar, so jako lične. Tisk, ki ga je oskrbela marljiva tvrdka Kleinmayr & Bamberg, je dokaj razločen. Jedno željo le bi smel tu izraziti, da bi se za malo šolsko deco ne tiskale vaje v tako dolgih vrstah (str. 22, 23). Kako lahko izgubi učenec pri branji pravo vrsto in ne more slediti nadaljnemu branju. Ali bi se ne dalo to v oddelih recimo po pet vrst tiskati? To bi bilo veliko pregledneje za otroško očesce. V podrobno kritiko te metode se pa ne bodem spuščal na željo gosp. profesorjevo, ki pravi: „Die Bücher mögen erst dann einer eingehenden Kritik unterzogen werden, nachdem man sie gewissenhaft nach allen Richtungen in den Schulen durchgeprüft haben wird“.

Ivan Krutec — Ljubljana.

O potrebi popularizacije najnavadnejših pravil praktične vzgoje.

Zgodovina nas uči, da nobena znanost nima pravega uspeha, če ostane privilegij le nekaterih ljudij, le jedne kaste. Prave koristi od one znanosti nima narod v širjem pomenu besede, ker je še niti ne pozna, korist imajo le pojedinci; to pa nikakor ni pot do občnega blagostanja, do občne sreče. Stari Indi, Egipčani in drugi so bili razdeljeni v zakonito določene kaste. Neprestopna je bila meja iz jedne v drugo. Prva kasta: duhovniki in kralji so imeli izključno pravico učiti se čitanju in pisanju, napredovati v raznih vedah. Nikdo drug ni smel o tem ničesar vedeti, celo pregrešno je bilo. In kaj je bil posledek vsi njihovi učenosti?

Nekaj starih stavb, nekaj podrtin, tu in tam kak zaprašen svaljek pergamenta, in kdor hoče dandanes umeti njihove napise in kljuke, ugibati mora in se truditi, kakor pri težkih rebusih, čudovito zavitih ugankah: znanost ni prodrla v vse sloje naroda, sicer bi bila ostala od grških časov barem kakšna razlaga onih kljuk in klinov.

Le kadar je znanost občna svojina, da ima vsakdo pravico do nje, tedaj le je mogoče priti do zaželenega cilja, kjer se šele kaže vpliv znanosti na človeško družbo. Najpotrebnejše znanosti morajo seveda tudi najgloblje prodreti v maso naroda, do najnižjih slojev, da, celo v beraško kočjo! Katere

znanosti pa so najpotrebnejše? Vsekako one, ki so s človekom v najbližji dotiki, to je njegova skrb za obstanek in vzgoja njegova. Sicer pa v pojem: skrb za obstanek, lahko zmašimo tudi vzgojo, ker dobro vzgojen človek v normalnih razmerah pač mnogo lažje živi kot oni, ki je slabo vzgojen; ker ima pa vzgoja pozemeljsko in nadzemeljsko svrhu, moramo jo izluščiti iz puste materije ter zmatrati posebnim sredstvom v življenji. Nam se je danes baviti samo s tem, kako prodere znanost o dobri vzgoji v vse sloje našega naroda, ali kako treba vzgojevalna pravila generalizirati ali popularizirati.

Vsakemu človeku nekako preseda občevati dlje časa s kakim prenapetnežem, ki velja v istini le malo ali celo nič, drži se pa in nosi glavo po konci kakor hoteč reči: „Glejte nov talent, brez mene se svet podere, brez mene ni nič!“ Blizu tako se mora človeku dozdevati, ko premišljuje denašnje razmere o človeški družbi. Vse smo že dosegli, veliko veliko dognali, vse prebrskali ter učinili v splošnem napredku res velik korak, le za praktično domačo vzgojo jako malo. Torej za to, kar nam je najbližje, storili nismo še skoro ničesar. Kakor je v širnem poslopju vzgoje še jako malo storjenega za gojitev srca in sploh plemenitih čutov, ki bi nam pač morali biti najbližji, tako vlada še večja suša na polji domače obiteljske vzgoje. Ne mislim tukaj le Slovencev, marveč tudi sosede naše, ki so v malo ali nič boljšem položaji z nami: laški kmet vé o kaki vzgoji toliko kot slovenski, če ne še menj, in nemški vé, navzlic vsi prosveti svojih duševnih velikanov o njih uprav toliko, kot o kaki vzgoji ali kot priprosti, neuki Slovenec o „abecedni vojski“, Čopu, Kopitarji itd. In če se ozremo kvišku do višjih in najvišjih kategorij bivalstva, ali je v tem oziru tukaj morda kaj boljše? Po nekodí je, drugod pa še slabejše kot v kmetjskih hišah. V teh se otrok, rekel bi, skoraj ne more razvaditi in razbrzdati, ker se nema ob čem, gosposki se pa lahko. Tudi izobraženi roditelji se vzgoje niso nikjer učili; vse,

kar znajo, posneli so nekoliko iz knjig, nekaj po svoji pameti, nekaj po sebi in svojih roditeljih. Praktična vzgoja se uči samo na učiteljskih, in še tukaj se je gojencem baviti bolj z abstraktnimi pojmi kot s konkretnimi slučaji in istinito praktično stranjo te stroke. Drugod je s tem predmetom povsod — suša. Ali ve n. pr. absolviran gimnazijalec ali realec morda, kako je ravnati z otrokom, ko se v prvo zlaže? Ako ti ne vedo, ki so se vender nekaj učili, kako bi to vedel absolviran ljudskošolec? Prvi, kakor drugi se v nekem času — prej ali pozneje — zakopljajo v obiteljski krog, da jim treba vzgojevati lastne otroke po lastni vesti, lastnem znanji, lastnem prepričanju. V šoli se mladenič tega ni učil, tudi mu vsled raznih zaprek ni bilo mogoče, pozneje je imel družega opravila čez glavo, kdo bi se ubijal še s tem, kdo bi se smešil, ko še ne ve, če bode potreboval te znanosti. Pride nek kočljiv čas, okoliščine hočejo tako ali mladenič sam, in začne se ženiti. Ali naj se uči v tem lepem, poezije polnem trenutku vzgojevati deco, če mu jo Bog da? Ne! Zdaj mu hodijo po glavi druge muhe. Izobraženec kakor tudi neizobraženec ne ve o praktični vzgoji ničesar. Izobraženec barem lahko vzame v roko knjigo, čita jo in proučuje, a neizobraženec tega ne more, ker je ne bi umel brez tolmačenja, ker sploh ne ve, da so tudi knjige o tem, kako je „strahovati“ otroke. Vender so le večinoma te vrste ljudje podloga narodu, in le takih je največ in

„Kar mož nebesa so poslala,
Da večnih nas otmó grobóv,
Vse mati kmetjska je zibala,
Iz kmetjskih so izšli domóv“.

Kako in kedaj bi bilo učiti praktične vzgoje? Morda mladeniče in dekleta kot bodoče očete in matere. Nikakor ne, ker ni čas ni položaj nista temu primerna. Tudi gojenke v raznih posebnih zavodih se tega ne morejo učiti, ker so še sploh premlade, dasi bi jim v mnogih ozirih to jako koristilo; takšen nauk pa ne bi mogel biti splošen, ker vsaki deklici kakor tudi vsakemu mladeniču ni

odločen zakonski jarem: „Samski stan je popolnejši“.

Po takem skoro ni možno vzgojeslovja obrniti tako, da bi koristilo stvari, koji je načeloma namenjeno. Res, lahka ta stvar nikakor ni. Praktične vzgoje morali bi se učiti roditelji sproti v zakonskem življenji. Tu bi šele padlo seme v dobro, rodovitno zemljo, ko ima človek sam otroke, ki so potrebni dobre vzgoje. Toda s suhimi pravili in učenimi sistemi ne dosežemo ničesar. Tudi so pravila priprostemu umu neumljiva. Drugače je treba vcepljati. To bi se po nekoliko doseglo:

1. z dobrimi povestimi, kojim intencija je po kakšno pravilo iz praktičnega vzgojeslovja ali vsaj naravno objasnjevanje slabih posledkov, ker dotičnik ni slušal omenjenega pravila. Malo ali nič nimamo še takih povestij, ker naši pisatelji se neradi bavijo s takimi problemi, in če tekom povesti tudi rešijo kakšno tako zagonetko, rešujejo jo tako, kakor zahtevajo pripovedna pravila in merilo povesti. Kaj bi se tudi bavili s postranskimi osebami in stvarmi, ko je duh in namen povesti ves drugačen, niti blizu temu, kar bi mi želeli v prospeh domače narodne vzgoje.

Ker je že navada, če kdo govori ali piše o našem priprostem poljedelskem narodu, da se opira na družbo sv. Mohorja, moram se tudi jaz obrniti na odličnega činitelja na poti k blagostanju našega milega naroda. Imenovana družba ima v narodu našem tako velik vpliv, da je ni z lepa družbe, koje bi se ljudstvo tako oklenilo, kakor baš te. Ali bi ne kazalo izdati popularno pisano knjigo o vzgoji? Bilo je že slišati nekaj tacega, a zdaj je zopet vse mirno, kakor da potreba ni več tako pereča. Ali bi ne bilo prav, če bi gg. pisatelji v svojih povestih, ki jih pošiljajo družbi sv. Mohora, oprijeli se nekoliko obdelovanja te strani v našem narodu, ki je še povsem zarastla? Koliko knjig imamo že o kmetijstvu, kletarstvu, živalstvu, o dobrem gospodarstvu itd. in nabožnih, koliko vrst je že izdala omenjena družba? Nečemo nikakor očitati, da je zato morda iz-

grešila svojo vzvišeno nalogo. Nikakor, a na kakšen drug način bi morda laže dosegala isto svrhu.

Kaj pomaga ljudi učiti varčnosti, če so že od mladih nog navajeni zapravljivosti; kaj pomaga hudobnega človeka učiti poštenosti, če že od svoje mladosti ni slišal ničesa dobrega; kaj pomaga ljudem spisovati in poveličevati sočutnost in plemenitost srca, če so jim ti čuti v navadnem življenji povsem neznani, če jim že njihovi roditelji niso vcepili prave korenine? Luknjo na rokavu treba zašiti, dokler je še majhna, in ogenj se pogasi najuspešneje, ko je še tako majhen, da ga je moči premagati. Tako treba tudi napake in hibe v našem narodu zdraviti in celiti že na otrocih. Prvi in najboljši lečnik so otrokovi roditelji; če pa ti sami ne znajo izvrševatisvoje težke naloge, kakšna bode neki deca njihova. Roditelje treba torej v tej stvari poučevati.

Z dobrimi povestimi je privajati ljudi na pravo pot. Vsaka povest imej za podlago le jedno pravilo iz vzgoje, ne več, ker sicer se gradivo nakopiči in preprostemu umu je pa najbolj jednostavna stvar kmalu prezamotana, neumljiva. Lep uzor za to nam je De Amicis. V svoji knjigi „Il Cuore“ je v vsakem oddelku dal le jednemu slučaju povod biti nagibom k človekoljubju. Škoda, da ta rod menda ne učaka slovenskega prevoda omenjene knjige. V avstrijskem duhu jo treba preustrojiti.

V povestih, obravnavajočih po kakšno pravilo vzgoje, ravnati se je, če tudi se ne strinja s pripovednimi pravili, po dr. Vošnjaku, kakor zna on pisati za narod in pokazati, kaj je pravo, kaj ne: bodi črno, kar je črno, a belo, kar je zares belo, ne škoduje tudi nekoliko — ne preveč! — pretirano. Bolj na jasnem kot je solnce, lepše nam sveti.

2. s priobčevanjem kratkih, umljivih pravil v časopisih. Znano je, da včasih kratek, lakoničen izrek bolj vpliva na človeka, kot pa dolga in morda še „suha“ povest, ali celo golo pravilo. V obliki kratkih zanimivih dogodkov morali bi naši dnevni

listi priobčevati, če ne drugje, vsaj med „raznimi vestmi“, vzgojevalna pravila ali pa kratko razlaganje kakega posebnega slučaja v domači vzgoji n. pr. prva laž, prva tatvina, prva nespodobnost, začetek zapravljenosti, nevoščljivosti i. dr. Vse to bi moralo biti popolnoma umljivo in popularno, sicer ni uspeha. Naša dnevnika prihajata ljudem v roke vsak dan: če bi tak list prinašal le jeden dan v tednu kakšno tako notico, nabralo bi se jih ob letu precejšnje število. Tudi našim tednikom in popularnejšim polmesečnikom bi bila sveta dolžnost skrbeti na tak način za blagor milega nam naroda. S praznim cepidlačenjem se počrni včasih pol preveč nedolžnega papirja, mar bi ga boljše uporabili. Tednik ali polmesečnik jemljemo navadno večkrat v roke, in ko smo vse prečitali, pregledujemo vsled dolgega časa ali nedostatka dobrega berila še „insetate“; ni mogoče torej, da ne bi kdo ugledal tudi takih novostij. Slehera imovita, z otroki obdarovana hiša morala bi imeti po jeden strokovni list o vzgoji.

Vsakdo pa ni tako bogat niti tako izobražen, da bi čital časnike. Kaj s temi? Jediná pomoč jim je dobra knjiga in pa

3. zvest, za svoj stan vnet učitelj in skrben dušni pastir. Imenovana činitelja sta toli imenitna, da v nekaterih slučajih lahko nadomeščata obe imenovani sredstvi. Samo jedno dobro uporab-

ljeno sredstvo nas lahko dovede do pravega cilja: znanje vsaj najpotrebnejših naukov dobre vzgoje v imoviti hiši, kakor v revni koči.

Da se naša deca prav vzgoji, to mora biti glavna skrb vsakih roditeljev, skrb vsake dežele in države. Naša deca je naša nada, nada v bodočnost, up prihodnje sreče našega naroda. Dober ud človeške družbe in s tem tudi dober državlján pa bode le oni, ki je bil v svoji mladosti prav vzgojen. Poglejmo vrtno drevo v samotni dobravi med divjim grmovjem, kamor je pred leti veter slučajno zanesel seme njegovo. Ali bode kedaj, ker že drugega ne, vsaj podobno dobro vzgojenim vrtnim drevesom? Nikdar. Taka je tudi s človekom, ki je v vesoljnem stvarstvu vendar še nekoliko več kot sadno drevo med drugim drevjem. Skrbni in vestni roditelji vcepijo svojemu otroku podlago do vsega, kar bi ga moglo dohiteti v življenji. Šola sicer dostikrat izpremeni učencu čút, a ne vsakemu in ne vselej. Mi dobimo otroka šele z dovršenim 6. letom. Le nekaj ur na dan je z nami, ves drugi čas ima opraviti z njim rodna hiša, rodna mati. Torej: če hočemo imeti dobro vzgojene otroke, treba najprej, da so njihovi roditelji v domači vzgoji vsaj nekoliko poučeni, to pa dosežemo le s populariziranjem pravil praktičnega vzgojeslovja.

Ivo Trošt — Razdrto.

Nekaj črtic iz šolskega življenja v Kamniku v minolih stoletjih.

a) Ljudska šola.

Že l. 1207. se nahaja kot priča v potrdilnem pismu „magister pontifex physicus“. Ali ne ve se, je bil li imenovan „magister“ mestni učitelj ali samo domači učitelj mejnega grofa Henrika Isterskega, ki je večkrat bival v Kamniku.¹⁾ Pač pa je imelo mesto šolsko poslopje in učitelja l. 1391. Tega leta sta namreč učitelj

Friderik in njegova soproga kupila hišo in dvor zraven mežnarije.¹⁾ Štiri leta pozneje je volil župnik Oton „der Stüpl“ vrt poleg šole za vsakterega učitelja. Kamničanje so torej imeli svojega učitelja že ob času, ko o šolah po drugih krajih vemo jako malo. L. 1483. je v neki tožbi imenovan Jurij „scholari in Stayn“.²⁾ Tudi

¹⁾ Parapat: Doneski k zgodovini kranjskih mest, str. 131.

²⁾ Parapat: Doneski k zgodovini kranjskih mest, str. 136.

¹⁾ Schumi: Urkunden- und Regestenbuch. II. zvezek str. 10.